

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการที่กรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์กลางความเจริญของกิจกรรมทุกสาขา รวมทั้ง การลงทุนทาง เศรษฐกิจและอุตสาหกรรม จึงเป็นแหล่งงานที่ดึงดูดแรงงานจากต่างจังหวัดเข้าอพยพ เข้ามาหางานทำ จนเมื่ออัตราการขยายตัวของประชากรสูง ก่อให้เกิดปัญหาความแออัดต่าง ๆ คิด ความมา ยากที่จะแก้ไขให้หมดไปได้ และยังคงใช้เงินลงทุนในการแก้ปัญหาสูงอีกด้วย นับว่า จะเป็นปัญหาด้านการจราจรติดขัด ปัญหาขาดแคลนที่อยู่อาศัย ปัญหามลภาวะทั้งทางบกและอากาศ ปัญหาการให้บริการระบบสาธารณสุขและสาธารณสุขการไม่เพียงพอ ปัญหาน้ำท่วมและแผ่นดินทรุด ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 4 จึงมีนโยบายที่จะชะลอการเจริญเติบโตของกรุงเทพมหานคร โดยการกระจายความเจริญไปยังภูมิภาคต่าง ๆ โดยกำหนดให้มี เมืองหลักและ เมืองรองขึ้นในแต่ละภูมิภาค เพื่อเป็นศูนย์กลางความเจริญและเป็นแหล่งงานของ ภูมิภาค เป็นการช่วยถ่วงดุลกรุงเทพมหานคร แต่ปรากฏว่าไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจาก เมืองหลักต่าง ๆ ในภูมิภาคมีฐานเศรษฐกิจแคบ ธุรกิจและอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีขนาดย่อม การผลิตด้านอุตสาหกรรมถูกจำกัดโดยขนาดของตลาดภายในภูมิภาค นักลงทุนจึงยังคงมุ่งมาที่ กรุงเทพมหานคร ทำให้กรุงเทพมหานครยังคง เป็นศูนย์กลางความเจริญที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ต่อไป

ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 จึงมีการปรับปรุงกลยุทธ์ใหม่ โดยมุ่งที่จะพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ของประเทศขึ้นมาควบคู่ไปกับการพัฒนา เมืองหลักและ เมืองรอง โดยพิจารณาจากความเหมาะสมของพื้นที่ พื้นที่ชายฝั่งทะเลและวันออก เป็นพื้นที่หนึ่งที่ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจใหม่และเป็นทางเลือกของแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมอนาคต เนื่องจากมีข้อได้เปรียบด้านแหล่งที่ตั้ง ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก มีโครงข่ายคมนาคมที่ค่อนข้างสมบูรณ์สามารถติดต่อกับภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนืออันเป็นแหล่งงานและแหล่ง วัตถุดิบที่สำคัญของประเทศได้ง่าย มีท่าเรือติดต่อกับทะเลซึ่งมีความสะดวกในการขนส่งสินค้า

ออกที่สำคัญของประเทศ และได้มีการวางท่อก๊าซจากอ่าวไทยมาขึ้นที่ฉะเชิงเทรา จังหวัดระยอง ทำให้เกิดแรงดึงดูดในการพัฒนาที่สำคัญ ดังนั้นรัฐจึงกำหนดค่าที่ดินที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก เป็นแหล่งอุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ปัจจุบันได้มีการลงทุนในพื้นที่นี้เป็นจำนวนมากทั้งจากภาครัฐและเอกชน ทำให้พื้นที่ที่มีความเจริญขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในแหล่งชุมชนต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ เทศบาลและสุขาภิบาลที่อยู่ในพื้นที่ ได้รับการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางความเจริญในพื้นที่ แต่ในการพัฒนาเมืองควรที่จะพิจารณาถึงสภาพของชุมชน ตลอดจนบทบาทของชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้เติบโตอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสภาพของชุมชนนั้น ๆ

ในการศึกษาคั้งนี้จึงได้ทำการศึกษาถึงบทบาทของชุมชนและความสัมพันธ์เชิงที่ตั้งของชุมชน เพื่อเสนอแนะการวางแผนพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เป็นไปตามทิศทางที่เหมาะสม เพื่อช่วยเร่งรัดให้เกิดการเติบโตทางด้านต่าง ๆ ของประเทศโดยรวม

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อทราบถึงสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนในพื้นที่ศึกษา
2. เพื่อศึกษาบทบาทของแต่ละชุมชนว่ามีบทบาทเด่นในด้านใดบ้าง ใน 5 ลักษณะดังต่อไปนี้ ด้านการคมนาคมขนส่ง ด้านการศึกษา ด้านการท่องเที่ยว ด้านสาธารณสุข ด้านพาณิชย์และบริการ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนในโครงข่ายคมนาคมของพื้นที่ศึกษา
4. สรุปปัญหาและ เสนอแนะแนวทางแก้ไข

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาชุมชนเมืองในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งประกอบด้วย เทศบาลและสุขาภิบาล ใน 3 จังหวัด คือชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา ซึ่งจะมีชุมชนเมืองที่ทำการศึกษารวมกันทั้งหมด จำนวน 53 แห่ง (มุ่งศึกษาระหว่างแผน 6 ปี 2530-2534) แยกเป็นรายจังหวัด ได้ดังนี้
 ชลบุรี ทำการศึกษาเทศบาล 4 แห่ง สุขาภิบาล 17 แห่ง และเมืองพัทยา 1 แห่ง
 ระยอง ทำการศึกษาเทศบาล 2 แห่ง และสุขาภิบาล 12 แห่ง
 ฉะเชิงเทรา ทำการศึกษาเทศบาล 2 แห่ง และสุขาภิบาล 15 แห่ง

เป็นการศึกษาถึงกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนเมือง ตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนมีบทบาทเด่นในแต่ละด้าน รวมทั้งศึกษาถึงความสัมพันธ์ในเชิงที่ตั้งกับชุมชนอื่น ๆ

1.4 วิธีดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร บทความ หนังสือ และรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาแนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานวิจัยที่คล้ายคลึงกัน
3. สืบเสาะภาคสนามเพื่อหาข้อมูลจากพื้นที่ศึกษา โดยการสังเกตการณ์
4. เก็บข้อมูลหัตถ์ภูมิโดยการออกแบบสอบถามทางไปรษณีย์ (คูภาคผนวก)
5. วิเคราะห์ข้อมูล
6. สรุปผลการศึกษา

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางที่จะนำไปพัฒนาชุมชนตามความเหมาะสม ทั้งในระดับชุมชน ระดับจังหวัด และระดับภูมิภาคต่อไป
2. ใช้พิจารณาประกอบในการวางผังชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นอยู่
3. ทราบถึงบทบาทที่เป็นลักษณะเด่นของแต่ละชุมชน เพื่อนำมากำหนดรูปแบบการเข้าถึงในอนาคค
4. ทราบถึงความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์กันระหว่างชุมชนในพื้นที่ศึกษา

1.6 ข้อจำกัดในการศึกษา

ในการศึกษาค้างนี้ใช้ชุมชนเมืองแต่ละแห่ง เป็นหน่วยของการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ซึ่งอาจจะมีผลทำให้การวิเคราะห์บทบาทของชุมชน ซึ่งมีพื้นที่ต่อเนื่องกัน คลาดเคลื่อนไป นอกจากนี้การเก็บข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ อาจทำให้ข้อมูลขาดความสมบูรณ์